

of the Criminal Code); physical feature is that the object can only be as things of the material world (first of all money).

Keywords: crime's subject, criminal liability, payment evasion, child support, disabled parents' maintenance.

УДК 343.985.7

О. С. Федосов

ОСОБЛИВОСТІ РОЗКРИТТЯ РОЗБІЙНИХ НАПАДІВ НА БАНКІВСЬКІ УСТАНОВИ

Розглянуто особливості розкриття розбійних нападів на банківські установи; проведено аналіз наукових праць стосовно способів учинення розбоїв; показано, що підвищення ефективності розкриття розбійних нападів залежить від чіткої організації діяльності оперативних та слідчих підрозділів на стадії отримання оперативної інформації про вчинення злочину; відповідно до діючих нормативно-правових актів розроблено і запропоновано застосування алгоритму слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, що проводяться в рамках кримінального провадження.

Ключові слова: розбійні напади, банківські установи, способи вчинення розбоїв, оперативно-розшукові заходи, комплексні операції, алгоритм слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій.

Одними з найбільш суспільно-небезпечних різновидів злочинів є розбійні напади на об'єкти банківських установ. Відповідно до ст. 187 КК України розбій – це напад з метою заволодіння чужим майном, поєднаний із насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства. Під нападом слід розуміти дії, спрямовані на досягнення злочинного наслідку за допомогою насильства над потерпілим або створення реальної загрози його застосування [1].

Згідно зі статистичними даними Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення МВС України, кількість розбійних нападів щороку зростає. Тільки за перший квартал 2014 року в країні зареєстровано 810 розбійних нападів, з них в 410 провадженнях встановлено осіб, причетних до їх учинення, що складає 50,6 %. З числа зареєстрованих у звітному періоді розбійних нападів залишаються не розкритими: 120 – на житло громадян (32 зі зброєю), 107 – на

об'єкти торгівлі (67 зі зброєю), 32 – на підприємства та офіси (22 зі зброєю), 25 – на АЗС (23 зі зброєю), 3 – на ювелірні магазини, 4 – на ломбарди, 14 – на аптеки, 3 – на банки (3 зі зброєю).

Особливою суспільною небезпекою відрізняються напади на банки, поштові відділення, службові приміщення та установи підприємств, комерційних структур, інкасаторів, касирів, які перевозять великі суми грошей. Ці напади здійснюються переважно організованими групами злочинців. Високий ступінь організованості групи проявляється у наявності ретельно розроблених планів нападів із чітким розподілом функції кожного учасника групи. В більшості випадків розбійні напади вчиняються з погрозою фізичного насильства, небезпечного для життя чи здоров'я особи, із застосуванням вогнепальної чи холодної зброї або вибухових речовин (вибухових пристроїв), чи предметів спеціально виготовлених, перероблених, або пристосованих для нанесення тілесних ушкоджень, або смерті з метою заволодіння чужим майном. Злочинці використовують вогнепальну зброю, якою заволодівають шляхом нападу на працівників міліції, військовослужбовців та інших службових осіб; купують зброю у тих, хто незаконно її зберігає, або викрадають її зі складів військових частин, тирів, шкіл; самостійно переоснащують або виготовляють зброю.

Висвітленням різних аспектів, пов'язаних із розкриттям розбійних нападів, займалися: А. М. Клочко, В. І. Оперук, В. Г. Тілейчук, В. Ю. Шепітько, Г. В. Щербакова, М. О. Яковенко та ін. [2–7]. Але наукові праці вказаних та інших учених, що були пов'язані з зазначеною тематикою, проводились до внесення суттєвих змін в кримінально-процесуальне та оперативно-розшукове законодавство [8; 9], тому не повною мірою відображають специфіку розкриття розбійних нападів на банківські установи в сучасних умовах.

Мета цієї публікації обумовлена необхідністю встановити певні особливості розкриття та розслідування розбійних нападів на банківські установи, сформулювати організаційно-тактичні основи діяльності оперативних і слідчих підрозділів на стадії отримання інформації про вчинення злочину та визначити алгоритм першочергових слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, спрямованих на ефективне розслідування злочину.

Згідно з Інструкцією з організації реагування органів внутрішніх справ на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події [10] при надходженні до ОВС заяв чи повідомлень про розбійний напад працівники чергових частин міськрайлінорганів з'ясовують час, місце, характер та інші обставини того, що сталося, організують збір слідчо-оперативних груп, оперативних груп, інших нарядів та направляють їх на місце подій. До складу слідчо-оперативної групи входять слідчий (старший СОГ), співробітник карного розшуку, спеціаліст-криміналіст науково-дослідного експертно-криміналістичного центру та працівники міліції громадської безпеки. Після прибуття на місце події члени слідчо-оперативної групи з'ясовують обставини вчинення кримінального правопорушення, встановлюють свідків, прикмети осіб, які вчинили кримінальне правопорушення та ймовірні шляхи їх відходу. Керує діями членів слідчо-оперативної групи та несе персональну відповідальність за якість проведення огляду місця події слідчий.

У криміналістичній літературі огляд місця події розглядається як найбільш складна процесуальна дія, що відповідно до ст. 237 КПК України провадиться з метою виявлення слідів злочину та інших речових доказів, з'ясування обставин події, а також обставин, що мають значення у справі [5, с. 161]. Згідно з Інструкцією з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень [11] слідчий разом із членами групи та залученими спеціалістами під час проведення огляду місця події фіксує відомості щодо обставин учинення кримінального правопорушення, вилучає речі і документи, які мають значення для кримінального провадження, та речі, вилучені з обігу, у тому числі матеріальні об'єкти, придатні для з'ясування обставин, що підлягають доказуванню, а також забезпечує їх належне зберігання і направлення для проведення експертного дослідження. Про результати огляду місця події складається відповідний протокол.

Оперативними працівниками на місці події провадяться розвідувальні опитування інших громадян зі встановленням таких відомостей: коли і де саме вчинено напад, кількість злочинців і їхні зовнішні прикмети; яким майном вони

заволоділи та його ознаки; чи використовували злочинці транспортні засоби, зброю та яку саме.

Слідчий за наявності підстав інформує оперативного чергового про залучення додаткових сил і засобів для документування всіх обставин учиненого кримінального правопорушення і затримання злочинців. Якщо з моменту розбійного нападу пройшло небагато часу, вживаються заходи для переслідування транспортних засобів, якими заволоділи особи, що вчинили кримінальне правопорушення, або тих, що використовувалися під час його вчинення. З цією метою проводиться операція «Перехват» [12]. Координація діяльності підрозділів ОВС здійснюється відповідно до плану операції «Перехват». У цьому плані передбачено: перелік невідкладних дій чергової частини у разі отримання повідомлення про вчинення злочину; дії керівників ОВС, що відповідають за проведення операції; розстановку сил і засобів; схеми блокування автомобільних шляхів та виїздів за межі населеного пункту, міста, області; ймовірні шляхи руху злочинців; маршрути руху патрульних нарядів із урахуванням місцевих умов і особливостей регіону та часу; схеми зв'язку стаціонарних постів Державтоінспекції, патрульних нарядів із черговими частинами ОВС тощо. Під час блокування території населеного пункту, міста, району, області нарядами міліції забезпечується збирання інформації від громадян про обставини вчиненого правопорушення, місцезнаходження та напрямки руху розшукуваних осіб у зоні блокування. Оперативний черговий органу внутрішніх справ, до якого надходить така інформація, негайно орієнтує всі пости і маршрути, які розташовані на території обслуговування, а також суміжні міськрайлінооргани.

Переслідування може здійснюватись і тоді, коли потерпілі та свідки вказали на зовнішні прикмети злочинців або їхній напрямок руху. Наявність відомостей про тип, модель, колір автомобіля, його державний номерний знак або його окремі букви і цифри дає змогу встановити власника автомобіля, перевірити його на причетність до злочину. При цьому слід мати на увазі, що в злочинних цілях може використовуватись викрадений автомобіль. Коли встановлені прикмети злочинців, місця їх появи, туди направляються оперативно-пошукові групи. Працівники міліції, які входять до складу цих груп, шляхом особистого пошуку виявляють злочинців

за зовнішніми прикметами і ознаками викраденого майна, використовуючи допомогу потерпілих, очевидців або осіб, які знають розшукуваних.

Надавши доручення щодо переслідування злочинців, слідчий продовжує роботу на місці події. Слідчий і оперативні працівники з'ясовують у потерпілих та інших осіб обставини скоєння злочину. Разом з експертом-криміналістом беруть участь у виявленні слідів злочину, огляді предметів і речей, знайдених на місці події. Вся діяльність слідчого має бути спрямована на встановлення кола осіб, серед яких слід шукати тих, що вчинили розбійний напад. Необхідно пред'явити потерпілому і очевидцям фототеки осіб, які перебувають на обліку, скласти суб'єктивний портрет злочинця, направити доручення працівникам оперативних підрозділів для проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Працівники карного розшуку обстежують прилеглу територію, нежилі будинки, вулиці, садиби з метою знаходження предметів злочину. З'ясовують, хто зі сторонніх осіб входив на об'єкт, на який вчинено напад, або виходив із нього, хто міг знати про надходження грошей, цінностей, а також про місця їх зберігання; чи не з'являлись напередодні нападу в цих місцях сторонні особи, поведінка яких була підозрілою; де знаходились потерпілі незадовго до нападу. У потерпілих, очевидців та інших осіб, які бачили злочинців, вивчають, якою мовою і про що вони розмовляли під час нападу, чи називались імена, клички тощо. Встановлення таких обставин дозволяє висунути версії – серед якої категорії осіб слід шукати злочинців, майно, викрадені цінності та ін.

Отриману інформацію необхідно перевірити за оперативно-розшуковими та криміналістичними обліками. Знайдені сліди взуття, транспортних засобів, відбитки пальців рук, стріляні гільзи, кулі, набой – перевіряються за автоматизованими картотеками в експертно-криміналістичних підрозділах ОВС. Треба перевірити осіб, які перебувають на оперативно-розшукових обліках, від яких, через їх поведінку та спосіб життя, можна очікувати скоєння такого злочину; провести інструктаж всього особового складу органу внутрішніх справ і спрямувати їх на розшук злочинців і викраденого майна.

На початковому етапі розслідування розбоїв Г. В. Щербакова вважає доцільним проведення, крім огляду місця події, таких слідчих (розшукових) дій: допиту потерпілого, допиту

свідків, підготовки та призначення судових експертиз [6, с. 209]. Планування подальших слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій здійснюється на підставі зібраних відомостей. У зв'язку з цим уточнюються прикмети злочинців, досліджуються знайдені на місці події сліди, предмети, які належать підозрюваним. Це дозволяє зробити обґрунтований висновок щодо тактики пошуку злочинців. З урахуванням цих обставин висуваються версії, розробляються заходи їх перевірки, плануються загальні заходи виявлення осіб, причетних до скоєння злочину, їх прикмет за знайденими на місці події слідами та предметами, ознаками викраденого майна. За висунутими версіями можуть бути проведені такі заходи: повторне обстеження території місця події; розвідувальне опитування громадян із метою виявлення осіб, які зустрічались чи могли зустрічатись зі злочинцями до чи після вчинення злочину; повторне опитування потерпілих або інших осіб, яким відомі ознаки викраденого майна; вивчення матеріалів про нерозкриті розбійні напади; встановлення і повторна перевірка алібі осіб, які перебувають на оперативних обліках; посилення патрульно-постової служби в місцях можливого вчинення аналогічних злочинів; використання допомоги громадських організацій, працівників міського транспорту, торгівлі та інших установ; використання можливостей преси, радіо, телебачення.

Новий Кримінальний процесуальний кодекс України [8] надає право слідчому призначати проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Використання в кримінальному провадженні матеріалів оперативно-розшукових та оперативно-технічних заходів здійснюється з дотриманням процедур, передбачених Інструкцією про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні [13].

Проведення негласних слідчих (розшукових) дій оперативно-технічними підрозділами ОВС за дорученням слідчого здійснюється на підставі ухвали слідчого судді або у випадках, передбачених ст. 250 КПК України, за постановою слідчого, узгодженою з прокурором. З урахуванням особливостей кримінального провадження за фактами розбійних нападів на банківські установи вважаємо за доцільне проведення таких негласних слідчих (розшукових) дій, як: аудіоконтроль особи (ст. 260 КПК); контроль за телефонними

розмовами (ст. 263 КПК); зняття інформації з каналів зв'язку (ст. 263 КПК); обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи шляхом негласного проникнення в них (ст. 267 КПК); відеоконтроль особи (ст. 260 КПК); установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК); зняття інформації з електронних інформаційних мереж (ст. 264 КПК); аудіо- та відеоконтроль місця (ст. 270 КПК). Під час проведення таких дій встановлюються дані про підозрюваних, місце їх перебування на момент учинення нападу; належність знайдених на місці події слідів і предметів; місця зберігання зброї та ін.

У разі потреби провадиться негласна дактилоскопія осіб, у тому числі перевіряються сліди взуття і транспорту, який використовувався злочинцями під час учинення розбійного нападу, негласне фотографування. Для здійснення цих заходів згідно зі ст. 274 КПК України проводиться негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження. Ця дія передбачає виявлення і вилучення матеріальних носіїв інформації, що зберігають сліди вчинення злочину чи осіб, які до нього причетні, а також предметів, що стали об'єктами злочинних посягань, можуть сприяти виявленню суспільно небезпечного протиправного діяння і встановленню причетних до нього осіб з метою їх подальшого порівняльного дослідження без відома власника.

Отримання зразків, яке проводиться під час негласного проникнення та обстеження публічно недоступних місць, здійснюється на підставі ухвали слідчого судді, постановленої за відповідним клопотанням керівника оперативного підрозділу про проведення оперативно-розшукових (технічних) заходів, погодженого з прокурором. Результати оперативно-розшукових заходів оформлюються єдиним протоколом, а результати проведеного порівняльного дослідження – відповідною довідкою експерта або спеціаліста. Водночас застосовуються заходи, які забезпечують збереження предметів та речей, які можуть бути речовими доказами у кримінальному провадженні.

Під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право відповідно до ст. 275 КПК України використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

За наявності певних ознак розбійного угруповання оперативні працівники за допомогою негласних співробітників посилюють контроль за їх поведінкою. Це дає змогу отримувати необхідну оперативно-розшукову інформацію для розкриття злочину. Для розробки членів розбійних угруповань використовують негласних співробітників, які мають достатній досвід у проведенні оперативних розробок. Вони перевіряють і встановлюють зв'язки розроблюваних, їхнє матеріальне становище та джерела додаткових прибутків; створюють сприятливі умови для розробки на волі не заарештованих членів банди. У разі потреби в цьому беруть участь декілька негласних співробітників.

Під час досудового розслідування розбійних нападів, згідно зі ст. 272 КПК України, можуть бути отримані відомості, речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, особою, яка відповідно до закону виконує спеціальне завдання, беручи участь в організованій групі чи злочинній організації, або є учасником указаної групи чи організації. Суб'єктами виконання спеціального завдання можуть виступати особи, які на конфіденційній основі співпрацюють із органами досудового розслідування. До них відносяться такі категорії осіб:

- працівники (у тому числі негласні співробітники) оперативних підрозділів органів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність;

- штатні та позаштатні негласні співробітники спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю органів внутрішніх справ і Служби безпеки України (ст. 13–14 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю»);

- члени організованої групи чи злочинної організації та інші особи, які погодилися співробітничати з працівниками оперативних підрозділів або дали згоду на проникнення у такі злочинні об'єднання з метою виконання спеціального завдання (п. 8 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»).

Метою виконання спеціального завдання, пов'язаного з розкриттям злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, є намагання у подальшому припинити чи розкрити вчинені ними злочини, або ж попередити вчинення інших злочинів членами таких об'єднань.

Вважаємо, що підвищення ефективності розкриття розбійних нападів залежить від чіткої організації діяльності оперативних підрозділів на стадії отримання оперативної інформації про вчинення злочину; прийняття кваліфікованого управлінського рішення щодо її перевірки і документування; належної взаємодії слідчих та оперативних підрозділів ОВС; розробки та застосування алгоритму слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, що проводяться в рамках кримінального провадження з розслідування розбійних нападів.

Список використаних джерел: 1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – 3-тє вид., перероб. та допов. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – Київ : Атіка, 2003. – 1056 с. 2. Ключко А. М. Кримінологічна характеристика розбійних нападів на банківські установи та їх запобігання органами внутрішніх справ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Ключко Альона Миколаївна. – Дніпропетровськ, 2011. – 20 с. 3. Оперук В. І. Методика розслідування розбійних нападів на банківські установи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Оперук Віталій Ігорович. – Київ, 2010. – 16 с. 4. Телійчук В. Г. Загальні тактичні положення розкриття розбійних нападів / В. Г. Телійчук // Центральноукраїнський правничий часопис Кіровоградського юридичного інституту ХНУВС. – 2010. – Спец. вип. – С. 158–164. 5. Шепітько В. Ю. Криміналістика : підручник / В. Ю. Шепітько. – Київ : Ін Юре, 2008. – 496 с. 6. Щербакова Г. В. Особливості проведення слідчих дій на початковому етапі розслідування розбоїв / Г. В. Щербакова // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2005. – № 3. – С. 209–214. 7. Яковенко М. О. Розслідування нерозкритих грабежів та розбоїв минулих років : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Яковенко Микола Олексійович. – Ірпінь, 2011. – 19 с. 8. Кримінальний процесуальний кодекс України : прийнятий Верховною Радою України Законом № 4651-VI від 13.04.2012 р. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України» № 4652-VI від 13.04.2012 р. – Харків : Право, 2012. – 392 с. 9. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303. 10. Інструкція з організації реагування органів внутрішніх справ на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події : затв. наказом МВС України від 22.10.2012 № 940 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0054-13>. 11. Інструкція з організації

взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень : затв. наказом МВС України від 14.08.2012 № 700 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-organizaciyu-vzaemodiyi-organiv-dosudovogo-rozsliduvannj-doc119907.html>.

12. Про затвердження Інструкції з організації і тактики проведення операції «Перехват» : наказ МВС України від 12.02.2013 № 141/ДСК. – Київ, 2013. – 20 с. **13.** Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : затв. наказом Ген. прокуратури України, МВС України, Служби безпеки України, Адміністрації Держ. прикордон. служби України, М-ва фінансів України, М-ва юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>.

Надійшла до редколегії 11.04.2014

Федосов О. С. Особенности раскрытия разбойных нападений на банковские учреждения

Рассмотрены особенности разбойных нападений на банковские учреждения; проведен анализ научных работ относительно способов совершения разбоев; показано, что повышение эффективности раскрытия разбойных нападений зависит от четкой организации деятельности оперативных и следственных подразделений на стадии получения оперативной информации о совершении преступления; в соответствии с действующими нормативно-правовыми актами разработан и предложен алгоритм следственных (розыскных) и негласных следственных (розыскных) действий, которые проводятся в рамках уголовного производства.

Ключевые слова: разбойные нападения, банковские учреждения, способы совершения разбоев, оперативно-розыскные мероприятия, комплексные операции, алгоритм следственных (розыскных) и негласных следственных (розыскных) действий.

Fedosov O. S. Features of disclosing assaults related to bank robberies

Features of assaults related to bank robberies and their dynamics in the current year are considered; the analysis of scientific papers of specialists in criminal and legal field concerning the features of preparing and modus operandi of committing robberies is conducted. Based on the analysis of the main provisions of existing legal acts the author has shown that the

growth of effectiveness of disclosing assaults related to robbery depends on the precise activities of operational and investigative units at the stage of getting information about crime commission. The list of obligatory organizational and tactical activities, which are carried out during the receipt of the notice of assault related to robbery commission, is provided. The features of investigative and operative team's activity while the departure for a crime scene search, conducting complex operation «Perekhvat» aiming at chasing and detaining criminals are presented. The list of actions of the leading staff of internal affairs agencies and police duty offices on coordinating investigative and operational units, traffic police departments, patrol police and other units' activity is presented. The features of conducting operative and search actions directed on chasing and detaining criminals are provided. The algorithm of investigative (search) actions at an early stage of investigation is offered. This algorithm includes crime scene search, victim's interview, witnesses' questioning, judicial expertise assignment, etc. According to alterations in the Criminal Procedural and Operational and Search legislation, the list of secret investigative (search) actions is provided. Considering the features of criminal proceedings on the facts of assaults related to bank robberies the author believes appropriate to conduct such secret investigative (search) actions as: audio control of a person, monitoring of telephone calls, interception of communications, inspection of inaccessible public places, home or other property of a person with the help of secret entry there, video surveillance over a person, establishing the location of a radio-electronic device, interception of electronic information networks, audio control and video surveillance over the location.

Keywords: robbery, bank, modus operandi of committing robberies, operative and search actions, complex operations, algorithm of investigative (search) and secret investigative (search) actions.

УДК 343.24

А. М. Яценко

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ПОКАРАННЯ ПРИ ЙОГО ПРИЗНАЧЕННІ (ПУНКТ 3 ЧАСТИНИ 1 СТАТТІ 65 КК УКРАЇНИ)

На підставі аналізу доктринальних точок зору, що стосуються індивідуалізації покарання при його призначенні, сформульовано узагальнюючі висновки, що пов'язані з розв'язанням проблеми співвідношення передбачених п. 3 ч. 1 ст. 65 КК України чинників індивідуалізації покарання. Зазначено, що ступінь впливу на призначення покарання кожного окремого з чинників, передбачених п. 3 ч. 1 ст. 65 КК України,